

Inhoud

Woord vooraf	15
1 God openbaart Zich I	19
<i>Algemene en bijzondere openbaring</i>	
1.1 De inzet van de Bijbel	19
1.2 Gods algemene openbaring	21
1.3 Gods bijzondere openbaring	25
1.4 Toetsingsvragen	27
1.5 Discussievragen	27
2 God openbaart Zich II	29
<i>De Heilige Schrift: openbaring en inspiratie door God</i>	
2.1 De Schrift is een nieuwe daad van God	29
2.2 Theopneustie is inspiratie door God	30
2.3 De organische inspiratieleer	34
2.4 Hoe moeten wij met de Schrift omgaan?	36
2.5 Toetsingsvragen	36
2.6 Discussievragen	37
3 God openbaart Zich III	38
<i>Canonieke en apocriefe boeken</i>	
3.1 Onderscheid(ing) tussen OT en NT	38
3.2 De canonieke boeken	40
3.3 Buiten en na de canon	42
3.4 Toetsingsvragen	45
3.5 Discussievragen	46
4 God openbaart Zich IV	47
<i>Het gezag van de Heilige Schrift</i>	
4.1 Van wie de Schrift haar gezag heeft	47
4.2 Nog enkele eigenschappen van de Schrift	49
4.3 Vele woorden in het éne Woord	52
4.4 Denken vanuit het Woord	54
4.5 Toetsingsvragen	54
4.6 Discussievragen	55

5	Wat God van Zichzelf openbaart I	56
	<i>Gods wezen, Gods namen, Gods drie-enigheid</i>	
	5.1 Wie is God?	56
	5.2 God is te kennen en tegelijk onbegrijpelijk	58
	5.3 Gods namen	59
	5.4 God openbaart Zich als de Drie-enige	62
	5.5 Naspreken en belijden	64
	5.6 Het mysterie is een heilgeheim	66
	5.7 Toetsingsvragen	67
	5.8 Discussievragen	67
6	Wat God van Zichzelf openbaart II	69
	<i>Gods volkomenheden</i>	
	6.1 Gods eigenschappen	69
	6.2 God is liefde	70
	6.3 God is heilig	71
	6.4 God is rechtvaardig	72
	6.5 God is eeuwig	72
	6.6 God is onveranderlijk	73
	6.7 God is alomtegenwoordig	75
	6.8 God is almachtig	75
	6.9 God is onbegrijpelijk	76
	6.10 God is wijs	77
	6.11 God is goed	77
	6.12 Ten slotte	78
	6.13 Toetsingsvragen	78
	6.14 Discussievragen	78
7	Van de schepping van alle dingen I	80
	<i>Gods kunnen, zorgen en spreken</i>	
	7.1 Geloofsuitspraak	80
	7.2 Verootmoediging en vertroosting	82
	7.3 God alleen scheidt iets uit niets	83
	7.4 Niet alleen schepping, maar ook onderhouding	86
	7.5 Toetsingsvragen	86
	7.6 Discussievragen	87
8	Van de schepping van alle dingen II	88
	<i>De geestelijke wereld: engelen en duivelen</i>	
	8.1 De engelenwereld	88
	8.2 De duivelen: gevallen engelen	90
	8.3 Uit alle heerschappij van de duivel verlost	92
	8.4 Toetsingsvragen	94
	8.5 Discussievragen	95

9	Gods vaderlijke voorzienigheid	96
	<i>Vader onderhoudt en regeert de hele schepping</i>	
	9.1 God, de HEER' regeert	96
	9.2 De waaromvraag en de Schrift	97
	9.3 Beleden door het geloof	98
	9.4 Gods regering en het kwaad	102
	9.5 God is God	103
	9.6 Troostrijke drieslag	104
	9.7 Toetsingsvragen	105
	9.8 Discussievragen	106
10	God schiep de mens	107
	<i>Geschapen naar Gods beeld, met lichaam en ziel</i>	
	10.1 Terug naar het paradijs	107
	10.2 Beeld en gelijkenis	107
	10.3 Uit het stof, aan Gods mond	111
	10.4 Toetsingsvragen	114
	10.5 Discussievragen	115
11	Gods levensverbond en ons verbreken ervan	116
	<i>Levensverbond - zondeval - dood - erfzonde</i>	
	11.1 Verbond in het paradijs	116
	11.2 Ons overtreden van het levensverbond	119
	11.3 De gevolgen van de verbondsbreuk	120
	11.4 Erfschuld en erfsmet	124
	11.5 Toetsingsvragen	126
	11.6 Discussievragen	127
12	Gods verkiezende liefde	128
	<i>Plaats, inhoud, ergernis en beleving</i>	
	12.1 De belijdenis van de verkiezing	128
	12.2 De inhoud van de verkiezing	131
	12.3 De ergernis van de verkiezing	133
	12.4 De praktijk	134
	12.5 De beleving van de verkiezing	137
	12.6 Toetsingsvragen	138
	12.7 Discussievragen	139

13	Christus, de Zoon van de levende God	140
	<i>Zijn Persoon, Zijn naturen en Zijn Namen</i>	
	13.1 Een indringende vraag	140
	13.2 Twee naturen: de goddelijke en de menselijke	141
	13.3 Eén Persoon	145
	13.4 De namen van de Middelaar	147
	13.5 Christus	150
	13.6 Toetsingsvragen	153
	13.7 Discussievragen	154
14	Het werk van Christus	155
	<i>Christus' verzoeningswerk en Zijn gang</i>	
	14.1 Verzoening	155
	14.2 Godsleer	156
	14.3 Christus en de verzoening	158
	14.4 Tweeërlei staat van Christus	160
	14.5 De staat van Christus' vernedering	160
	14.6 De staat van Christus' verhoging	163
	14.7 Toetsingsvragen	168
	14.8 Discussievragen	169
15	Christus deelt het heil uit	170
	<i>Christus en Zijn Geest</i>	
	15.1 Alles in Christus	170
	15.2 De Geest werkt het geloof	171
	15.3 De vereniging met Christus heeft een tweeledige vrucht	172
	15.4 De Persoon van de Geest	173
	15.5 De Geest en de genademiddelen	175
	15.6 Orde van het heil	178
	15.7 Toetsingsvragen	179
	15.8 Discussievragen	180
16	Roeping en wedergeboorte	181
	<i>De prediking en de vrucht</i>	
	16.1 God roept tot het heil	181
	16.2 Het karakter van de roeping	182
	16.3 De wedergeboorte	186
	16.4 Wedergeboorte in engere zin	188
	16.5 Toetsingsvragen	190
	16.6 Discussievragen	191

17	Geloof en bekering	192
	<i>Wedergeboorte tot geloof en wedergeboren door het geloof</i>	
	17.1 Alleen door het geloof	192
	17.2 Het ware geloof	193
	17.3 Het wezen van het ware geloof	195
	17.4 De mate van het geloof	199
	17.5 De zetel van het ware geloof	203
	17.6 De bekering	203
	17.7 Voortdurende noodzaak	205
	17.8 Toetsingsvragen	206
	17.9 Discussievragen	207
18	De rechtvaardiging	208
	<i>Genadige toerekening en genadig ontvangen door het geloof</i>	
	18.1 Het hart van het Evangelie	208
	18.2 De rechtvaardiging	211
	18.3 Gevaren die bedreigen	214
	18.4 De vergeving is allesomvattend	219
	18.5 Toetsingsvragen	219
	18.6 Discussievragen	220
19	De heiliging en de volharding	222
	<i>Gave en opgave</i>	
	19.1 Twee woorden	222
	19.2 Twee fronten	224
	19.3 De heiliging een trinitarisch geheim	226
	19.4 Door het Woord en door het geloof	228
	19.5 Volmaaktheid?	230
	19.6 Beloning	232
	19.7 Volharding	233
	19.8 Toetsingsvragen	234
	19.9 Discussievragen	235
20	De ceremoniële figuren van de wet	236
	<i>Einde en geldigheid</i>	
	20.1 De betekenis van de wet	236
	20.2 Wet en evangelie	237
	20.3 Drieërlei functie van de wet	241
	20.4 De ceremoniële wet	243
	20.5 Toespitsing naar het heden	246
	20.6 Het antinomianisme	247
	20.7 De blijvende geldigheid	248
	20.8 Toetsingsvragen	250
	20.9 Discussievragen	251

21	De Kerk van Jezus Christus I	252
	<i>De naam en het wezen van de Kerk</i>	
	21.1 De naam	252
	21.2 De Kerk is het geheim van de drie-enige God	253
	21.3 Consequenties	255
	21.4 De eigenschappen van de Kerk	257
	21.5 Enkele onderscheidingen	260
	21.6 De ware Kerk	261
	21.7 Toetsingsvragen	265
	21.8 Discussievragen	266
22	De Kerk van Jezus Christus II	267
	<i>De regering en de ambten van de Kerk</i>	
	22.1 Christus het Hoofd van Zijn Gemeente	267
	22.2 De ambten in het NT	270
	22.3 Presbyteriaal-synodaal	273
	22.4 Toetsingsvragen	274
	22.5 Discussievragen	274
23	De Kerk van Jezus Christus III	275
	<i>De openstelling van het ambt voor de vrouw</i>	
	23.1 De vrouw in het ambt	275
	23.2 Gelijkwaardigheid en ongelijkheid	276
	23.3 Ommekeer?	278
	23.4 De vrouw en het ambt	280
	23.5 Vrouwelijke diakenen?	284
	23.6 Welke plaats dan?	286
	23.7 Toetsingsvragen	288
	23.8 Discussievragen	289
24	Het genadeverbond	290
	<i>Het verbond en de kinderen van het verbond</i>	
	24.1 Spanning rond het genadeverbond	290
	24.2 Het verbond in de Schrift	291
	24.3 Verbond met individuen of met het gehele volk?	295
	24.4 Toetsingsvragen	299
	24.5 Discussievragen	300

25	De sacramenten	301
	<i>De sacramenten en hun verbinding met het OT</i>	
	25.1 De sacramenten	301
	25.2 De sacramenten van het NT	304
	25.3 Sacramenten van het OT	305
	25.4 De inzetting van de besnijdenis	305
	25.5 De inzetting van het Pascha	309
	25.6 Toetsingsvragen	311
	25.7 Discussievragen	312
26	De Heilige Doop	313
	<i>De inzetting en de betekenis van de (kinder)doop</i>	
	26.1 De doop van Johannes	313
	26.2 De doop van Christus	316
	26.3 De doop als teken en zegel	316
	26.4 Is de doop de afwassing zelf?	320
	26.5 De kinderdoop	326
	26.6 Toetsingsvragen	331
	26.7 Discussievragen	332
27	Het Heilig Avondmaal	333
	<i>De inzetting en de viering van het Heilig Avondmaal</i>	
	27.1 De inzetting van het Heilig Avondmaal	333
	27.2 Alleen voor de gelovigen	335
	27.3 De waarachtige beproeving van onszelf	336
	27.4 Hoe Christus aanwezig is	339
	27.5 1 Korinthe 11:17-34	341
	27.6 Toetsingsvragen	347
	27.7 Discussievragen	347
28	Belijdenis van het geloof	349
	<i>Belijdenisdoen en het Heilig Avondmaal</i>	
	28.1 De volgorde	349
	28.2 Latere ontwikkelingen	352
	28.3 Onze tijd	355
	28.4 De belijdenisvragen	358
	28.5 Toetsingsvragen	361
	28.6 Discussievragen	362

29	De laatste dingen I	363
	<i>Over het sterven en wat er aan Christus' wederkomst voorafgaat</i>	
	29.1 De eschatologie	363
	29.2 Christus' wederkomst	368
	29.3 Wat er aan de wederkomst voorafgaat	370
	29.4 Het probleem van het duizendjarig rijk	375
	29.5 Toetsingsvragen	379
	29.6 Discussievragen	380
30	De laatste dingen II	381
	<i>Over Christus' wederkomst en de opstanding uit de doden</i>	
	30.1 De wederkomst van Christus	381
	30.2 De opstanding van de doden	382
	30.3 Antwoord op vragen over de opstanding	385
	30.4 De dood verslonden tot overwinning	391
	30.5 Het laatste oordeel	392
	30.6 Het eeuwige leven	395
	30.7 God alles in allen	396
	30.8 Toetsingsvragen	397
	30.9 Discussievragen	397
	Tekstregister	399
	Naamregister	404
	Zaakregister	425
	Geraadpleegde literatuur	445

1 God openbaart Zich I

Algemene en bijzondere openbaring

1.1 De inzet van de Bijbel

In den beginne schiep God de hemel en de aarde. Met deze woorden begint de Bijbel. Dat is een opmerkelijk begin. God neemt op directe wijze het initiatief en het woord. God openbaart zich. Hij vraagt onze aandacht en ons gehoor. Deze inzet is heel beslissend.

Om dat nog wat scherper in het vizier te krijgen, moeten wij eerst tot ons door laten dringen dat wij aan het begin van de Bijbel niet een mens ontmoeten die ons plechtig verklaart dat hij in een stille grot of in de afgezonderde ruimte van een filosofische academie eens na is gaan denken over hetgeen boven de mens en boven de tijd staat. Wat tot ons komt, wordt ons niet gepresenteerd als het resultaat van menselijk nadenken. De Schrift start dan ook niet met de opsomming van een aantal argumenten die het logisch moeten maken dat er een God is en die vervolgens bewijzen dat die God wel de God van de Bijbel moet zijn. Nee, de Schrift valt met de deur in huis. God neemt het woord.

1.1.1 De ware religie is vanuit God

Waarom het zo belangrijk is dat de Bijbel op de hierboven genoemde wijze inzet? Omdat er een groot verschil is tussen religie waarin de mens zich met God gaat bezig houden en die religie waarin God het initiatief neemt.

Als de mens met God aan de gang gaat, dan is zijn godsdienst van meet af aan en per definitie *antropocentrisch*: de mens (= antropos) staat in het centrum. De mens denkt na over God. Hij doet dit omdat en voor zover hij er innerlijk behoefte aan heeft bepaalde verschijnselen te doorgronden. De mens beoordeelt dan wat hij wel en niet wenst te geloven. Hij bepaalt zelf hoe hij het wil zien.

Op deze antropocentrische wijze moeten wij trouwens tegelijk erkennen dat er vele vormen van religie mogelijk zijn. De ene mens is nu eenmaal de andere niet en de ene cultuur verschilt soms veel van de andere. De ene religie zal qua intelligentie en ontwikkeling wel boven de andere uitgaan, maar het feit dat een vorm van godsdienst bepaalde mensen in een bepaalde tijd en cultuur een afdoende bevrediging geeft, is al genoeg om die godsdienst legitiem te noemen. Niemand heeft het recht om zijn eigen religie te verabsoluteren ten koste van anderen. Wij kunnen beter met gejuich het streven van de New Age beweging begroeten om uit alle religies het goede te plukken met de bedoeling alle bloemen samen te voegen tot een nieuw geurig en fleurig geheel om zo over de hele wereld eenheid te bewerken.

De Bijbel geeft echter voor dit antropocentrische bezig zijn geen enkele ruimte. God gaat aan het begin van de Bijbel niet met ons in gesprek, Hij spreekt tot ons. Hij vraagt onze aandacht. “Aan het denken en spreken over God en Zijn daden moet het luisteren voorafgaan naar wat God van Zichzelf zegt.”¹

In de ware religie gaat het niet om de mens die zich met God bezighoudt, maar om God Die zich wendt tot de mens. Wij stijgen niet op tot de HEERE, maar Hij daalt neer tot ons. En zo komt de HEERE in Zijn Zich openbaren voor ons staan en zegt: “Ik ben de God Die de hemel en de aarde, dus ook u uit niet gemaakt heb. Ik heb recht op u en Ik eis u op met geheel uw bestaan.”

Deze openbaring is *theocentrisch*: God (= Theos) staat Zelf in het centrum. Zij gaat van God uit en zij keert weer tot God. God openbaart Zich om de mens te verlossen en daarbij handelt Hij terwille van Zijn heilige Naam.

Dit theocentrische karakter van Gods openbaring houdt ook in dat wij niet de ruimte mogen nemen om bij Gods Woord te selecteren wat wij wel en niet willen geloven. God openbaart Zich en de ware gelovigen laten zich leiden. Wijzen wij van die openbaring ook maar het geringste af, dan is dat brutaliteit en ongehoorzaamheid.

Vanuit het bovenstaande is duidelijk dat alleen dat belijden van de kerk kan bestaan, dat een direct beamen is van hetgeen God openbaart. Zo zetten de Twaalf Artikelen en de NGB in op de golfengete van Genesis 1. Dat beoogt ook dit boek. Het wil luisteren naar en antwoorden op hetgeen God openbaart van Zichzelf en van Zijn werken. Bij elk gesprek dat hierdoor wordt uitgelokt, is Gods eigen openbaring de enige norm.

1.1.2 Gods Zelfopenbaring is een wonder

Wat is het een wonder dat de HEERE Zichzelf geopenbaard heeft en nog openbaart. Zonder Zijn openbaring zouden wij God niet (kunnen) kennen. Welke mens zou uit zichzelf kunnen opklimmen tot de geheimen van God? Wij zouden niet alleen gehinderd worden door onze onwetendheid, maar ook door onze zondigheid. “Niet alleen vanwege onze beperktheid als mensen, maar ook vanwege onze vervreemding van God is het voor ons een onmogelijkheid om tot God te gaan, als Hij niet eerst tot ons komt.”² Van de natuurlijke mens geldt enerzijds, dat er niemand is die God zoekt, tot niet één toe (Ps. 14:1-3; Ps. 53:3,4; Rom. 3:11), en anderzijds dat de natuurlijke mens de dingen die van de Geest van God zijn, niet begrijpt (1 Kor. 2:14).

Zonder openbaring van Gods kant vaart niemand wel. Juist daarom is het een wonder, dat God Zelf Zich openbaart. In dit gegeven ligt tegelijk de heerlijke boodschap opgesloten, dat God van ons gekend wil zijn. In dit kennen en erkennen van God ligt de bestemming van de mens. Als God Zich openbaart in het vlees, zegt de Zoon: “En dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige waarachtige God, en Jezus Christus, Die Gij gezonden hebt” (Joh. 17:3). Dat God

---

¹J. van Genderen en W.H. Velema, p. 34.

²J. van Genderen en W.H. Velema, p. 34.

Zich met dat doel openbaart, blijkt direct na de zondeval, als Hij Adam en Eva tevoorschijn roept en Zich openbaart in de moederbelofte. Zo openbaart God Zich om ons te verlossen en gemeenschap met ons te hebben.

1.1.3 Hoe God Zich openbaart

De gereformeerde theologie heeft bij het hoofdstuk over Gods openbaring onderscheid gemaakt tussen Gods *algemene openbaring* en Zijn *bijzondere openbaring*. Hiertegen is in de twintigste eeuw met name van de kant van de theoloog Karl Barth veel bezwaar gemaakt. Hij wilde niet weten van een ‘dubbele boekhouding’. Maar heeft de gereformeerde theologie dan geen bijbelse papieren als zij leert dat God Zich ook openbaart in de schepping, in het geweten en in de geschiedenis? Ik hoop aan te tonen dat dit wel het geval is. Tegelijk wil ik er van tevoren voor waarschuwen dat de volgorde van algemene en bijzondere openbaring niet wil suggereren dat de algemene openbaring een opstapje zou zijn voor de bijzondere, als zou de mens met eigen denkwerk van de ene tot de andere kunnen opklimmen. De kern van dit hoofdstuk is niet dat wij God leren ontdekken, maar dat God Zich openbaart. Dat is principieel een andere richting.

1.2 Gods algemene openbaring

De aanduiding *algemene openbaring* wil aangeven dat God Zich met deze openbaring wendt tot alle mensen zonder onderscheid. God openbaart Zich hierbij niet met woorden, maar met Zijn daden in schepping en shepselen.

1.2.1 Schepping, besef, geschiedenis

In deze paragraaf willen wij nalopen dat en hoe God Zich algemeen openbaart in schepping, in het religieus besef van de mensheid en in de geschiedenis.

a. Gods schepping

God heeft Zich allereerst geopenbaard in Zijn schepping. Bovendien toont de Schepper Zijn aanwezigheid nog dagelijks in het onderhouden en in stand houden van Zijn schepping. In al Zijn werken richt Hij tekenen van Zijn heerlijkheid op. Hoe schitteren in de majestueuze werken van de schepping Gods eeuwige kracht en goddelijkheid (Rom. 1:19). Om die te ontmoeten, behoeven wij niet eens in de leer te gaan bij de natuurwetenschappen. Wij kunnen bij onszelf blijven. In ons eigen lichaam kunnen wij, zoals Calvijn schrijft, wel honderdmaal God vinden.³ Wat een ‘technische hoogstandjes’ worden daar gevonden. De werking van het bloed, de bevochtiging van onze ogen, de functie van de bloedlichaampjes, de fabelachtige computer die onze hersens vormen en ga maar door.

Het is ook niet voor niets dat het zien van de schepping enkele geweldige lofliederen heeft voortgebracht (Ps. 19; 29; 104): “De hemelen vertellen Gods eer, en

³Joh. Calvijn, *Institutie*, I.5.4.

het uitspansel verkondigt Zijner handen werk” (Ps. 19:2). Zo openbaart zich aan ieders ogen Gods eeuwige kracht en goddelijkheid (Rom. 1:20).

b. *Godsbesef*

God heeft Zelf *in alle mensen* een zeker *besef van Zijn Godheid*⁴ gelegd en Hij vernieuwt dat besef gedurig. Dit besef dat God er is, kan nooit vernietigd worden. Alle mensen zien in dat er een God is en daarom zijn zij allemaal te veroordelen, wanneer zij God niet dienen. Van dit besef zijn alle afgoden over het rond van de aarde het bewijs.

Hierbij dient ook betrokken te worden dat de HEERE *bij alle mensen Zijn wet in het hart geschreven* heeft: “Want wanneer de heidenen, die de wet niet hebben, van nature de dingen doen, die der wet zijn, dezen, de wet niet hebbende, zijn zichzelf een wet; Als die betonen het werk der wet geschreven in hun harten, hun consciëntie medegetuigende, en de gedachten onder elkander hen beschuldigende, of ook ontschuldigende” (Rom. 2:14,15).

Dit geschreven zijn van de wet in het hart is niet hetzelfde schrijven als bij de waarachtige bekering (verg. Jer. 31:33; Hebr. 8:10; 10:16). Het wijst echter wel op een ingrijpende zaak, waar ook het geweten bij betrokken is. Alle mensen hebben een geweten en zo ten dele weet van goed en kwaad. Over het rond van de aarde is in principe moord moord en stelen stelen. Dat gegeven heeft met God te maken.

c. *Geschiedenis*

God openbaart Zich echter niet alleen in die werken, die binnen de gewone loop van de schepping geschieden, maar ook in de wijze waarop Hij *de geschiedenis* regeert. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het wonder van Israël's (nog steeds) bestaan en geschiedenis. Ik geef toe dat dit alles door de mensheid wel als toevallig gezien kan worden, maar dat is dan de dwaasheid en hardleersheid van de mensen. Van God uit is het echter een duidelijk getuigenis van Zijn vaderlijke zorg en goddelijke macht.

1.2.2 **Natuurlijke theologie**

De gereformeerde theologie sluit wat betreft de algemene openbaring dus aan bij Gods eigen openbaring. Dit doet zij niet om hiermee een opstapje te maken voor de natuurlijke theologie die aansluit bij de natuurlijke mens. Dat is in het verleden wel gebeurd. Zo leerde de Ierse monnik Pelagius (rond 400 na Christus de grote tegenstander van Augustinus) dat de kennis van de algemene openbaring wel genoeg was voor de mens om zelf tot God op te klimmen. Ook het rationalisme geloofde, dat weldenkende heidenen zelf met hun verstand tot God waren opgestegen en wel zodanig dat zij met hun logisch denken zelfstandig hebben ontdekt wat God openbaart in de Schrift.

---

⁴De mens heeft er ‘notie’ (Lat.: notitia) van dat God bestaat. Hij heeft geen kennis of beginsel van ware kennis van God, die hij door nadenken kan uitbouwen tot adequate kennis.

Moderne theologen gaan ook deze richting uit, wanneer zij het verschil tussen het christelijke geloof en andere godsdiensten meer kwantitatief dan kwalitatief waarderen.⁵ Volgens velen mag in deze moderne tijd niet meer gezegd worden dat mensen van een andere religie verloren gaan. Al is Christus de beste weg, Hij is niet de enige. Mensen die een andere religie hebben, zijn toch ook naar hun beste weten met God bezig en zij hebben toch zelf ook fundamentele dingen ontdekt vanuit hetgeen zij waargenomen en doordacht hebben. Zending mag dan ook niet meer opgevat worden als het brengen van een nieuwe leer en het oproepen tot bekering. Het christendom moet alle pretenties eens kwijt raken en begrijpen dat de openbaring meer omvat dan hun Bijbel. Christenen moeten oog krijgen voor het *openbaringsuniversalisme*. Overal zijn elementen van de ene waarheid te ontdekken. Zo moeten alle wereldgodsdiensten elkaar verrijken.

Dat Paulus hier en daar ook aan natuurlijke theologie zou doen, wanneer hij in de omgeving van heidenen schijnt aan te sluiten bij hun religie, is pertinent niet waar. Als Paulus in Lystre tegen de heidenen zegt, dat God Zich ook bij hen niet onbetuigd heeft gelaten, waar Hij hen goed deed van de hemel door regen, vruchtbare tijden, voedsel en vrolijkheid van het hart te geven, sluit hij niet aan bij hun religie, maar bij Gods bemoeienis met hen.⁶ Onomwonden stelt Paulus dat zij zich moeten bekeren van hun ijdele dingen tot de levende God (Hand. 14:15-17).

Kortom: de algemene openbaring is geen opstapje voor de ware kennis van God.

1.2.3 Onvoldoende vanwege onze verdorvenheid

De algemene openbaring kan geen begin zijn, omdat zij onvoldoende is. Zij is dat niet, omdat God Zich niet duidelijk genoeg zou openbaren. Het manco moet aan onze zijde gezocht worden. Wij zijn door onze zondeval zo zondig en blind geworden, dat wij de signalen die God 'uitzendt', niet zuiver kunnen opvangen. Wij willen dat ook niet. Maar dat mogen wij niet in mindering brengen op de zuiverheid en heerlijkheid van Gods Zich openbaren. Als ik stokdoof ben en anderen niet goed kan verstaan, mag ik niet klagen, dat bijna niemand duidelijk spreekt. Als Paulus over de algemene openbaring spreekt, gaat hij niet uit van een openbaringsuniversalisme, waar wij positief gebruik van moeten maken. Hij leert juist dat de heiden met datgene wat God openbaart, alleen maar verkeerd handelt (Rom. 1:15-32). De heiden verdringt Gods algemene openbaring en vervangt die door dwaze vergoddelijking van het geschapene. In plaats van God te erkennen en te aanbidden worden dieren, bomen of natuurmachten als goden aanbeden. Tegelijk kan de natuurlijke mens niet anders, want door de zondeval is zijn denken verdorven en begeert hij alleen het zondige. Zo gaat het verdringen van de openbaring ook gepaard met allerlei goddeloosheid.

---

⁵ *Kwantitatief* = de hoeveelheid betreffende: dus verschil in mate. *Kwalitatief* = de kwaliteit betreffende: dus verschil in wezen.

⁶ Verg. J. van Genderen en W.H. Velema, p. 57. Hier wordt ook Hand.17:15-34 behandeld, pp. 57,58.

Buiten Gods bijzondere openbaring maakt de gevallen mens van God een afgod. Hij reageert daarbij wel op hetgeen God in Zijn schepping openbaart, maar op een eigenzinnige en tegelijk goddeloze wijze. De mens kan dan wel denken dat hij alleszins godsdienstig is, maar hij vergeet dan, dat alleen God Zelf kan en mag zeggen hoe Hij gediend wil worden (verg. Hand. 17:15-34).

1.2.4 Onvoldoende vanwege haar inhoud

Al zouden wij bij machte zijn de algemene openbaring van God zuiver op te vangen, dan nog zou deze algemene openbaring onvoldoende zijn tot zaligheid, omdat zij ons onwetend laat inzake die waarheden die nodig zijn gekend te worden tot zaligheid. Psalm 19 laat ons dat heel duidelijk zien. De psalmist belijdt eerst kernachtig dat de hemelen Gods eer vertellen en het uitspansel Zijner handen werk (Ps. 19:2), maar daarna vertelt hij ons heel duidelijk, dat het een ander getuigenis is dat volmaakt is en de ziel bekeert, namelijk Gods wet.⁷ Dat Woord openbaart ons wat wij in Gods algemene openbaring niet vinden. De HEERE openbaart ons in de schepping bijvoorbeeld niet Zijn Drie-enigheid; Zijn Zoon Jezus Christus als Middelaar en Verlosser; het geheim van de verzoening en de noodzaak en het hoe van onze wedergeboorte.

1.2.5 De waarde van de algemene openbaring

Maar als de mens niet bij machte is om Gods algemene openbaring te verstaan, wat is dan de zin en de waarde ervan? Waarom brengen wij deze zaak ter sprake? Omdat God er over spreekt en dat niet zonder reden. Paulus handelt hierover in het eerste hoofdstuk van de Romeinenbrief om het wezen van het heidendom bloot te leggen als onwil en dwaasheid. Ook de heiden staat schuldig voor God. Het niet verstaan van datgene wat van God verstaan kan worden, is niet alleen onmacht maar ook onwil. “De mens die zich afkeert van God, die Zich aan hem openbaart, is niet te verontschuldigen (Rom. 1:20). Hij haalt het oordeel over zich. Toorn van God openbaart zich van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid.”⁸ Of om het met Calvijn te zeggen: “Wij zullen niet zo onwetendheid kunnen voorwenden of altijd overtuigt ons geweten ons van nalatigheid en ondankbaarheid.”⁹

Bovendien is het te midden van alle openbaringsuniversalisme voor ons nuttig om deze zaken vanuit de Schrift aangereikt te krijgen. Wij zijn immers steeds weer geneigd om het probleem van de heidenen *antropologisch*, dat is: vanuit de mens, in plaats van *theologisch*, dat is: vanuit God, ter sprake te brengen. God is rechtvaardig, wanneer Hij goddelozen veroordeelt en verdoemt. God heeft Zich aan allen geopenbaard.

---

⁷De wet heeft vaak een bredere betekenis dan wij er onder verstaan. Thora = het onderwijs van Gods Woord.

⁸J. van Genderen en W.H. Velema, p. 57.

⁹Joh. Calvijn, *Institutie*, I.5.15.

Dit wordt te meer onderstreept door het feit, dat het geloof deze algemene openbaring van God wél leert verstaan, aanbidden en bezingen. Denk maar aan de verschillende lofpsalmen op Gods schepping en onderhouding. Maar daar schittert dan al de heerschappij van de bijzondere openbaring. “Door het geloof verstaan wij dat de wereld door het woord Gods is toebereid, alzo dat de dingen die men ziet, niet geworden zijn uit dingen die gezien worden” (Hebr. 11:3).

1.3 Gods bijzondere openbaring

Gode zij dank is het de HEERE er niet om begonnen de mensen alleen maar verantwoordelijk te kunnen stellen. Integendeel, het is Gods verlangen gekend te worden tot zaligheid. Daartoe daalt de HEERE neer en spreekt Hij de mens aan om hem Zijn plan en weg van verlossing te openbaren. Daarmee begon de HEERE direct na de zondeval toen Hij Adam en Eva opzocht en hen door middel van de moederbelofte bekend maakte met het Evangelie. Het is door deze bijzondere openbaring dat de HEERE het verduisterde verstand van de zondaar verlicht, zodat de zondaar Gods spreken gaat verstaan. De HEERE spreekt met macht, zodat de wil van de mens vernieuwd wordt. Op deze wijze vernieuwt de HEERE het leven.

Onder de bijzondere openbaring verstaan wij dus “die openbaring van God waardoor Hij met bijzondere middelen, die hun middelpunt en hoogtepunt in Christus hebben, de weg tot het leven voor zondaren ontsloten heeft, die Hij in dit licht laat leven.”¹⁰

Het bijzondere van de bijzondere openbaring is de *inhoud* ervan, namelijk Gods verlossend handelen in en door Jezus Christus. In deze openbaring openbaart de Schepper dat Hij onze Vader wil zijn in Christus door de Heilige Geest. Hier ruist het geheim van schepping en herschepping als een eenheid. Hier wordt verkondigd, dat de genade meer is dan de zonde. Hier wordt geopenbaard, dat het God tot verheerlijking van Zijn eigen Naam te doen is om onze verlossing, om ons heil.

1.3.1 Op veelvoudige wijze

De HEERE heeft Zich veel en tegelijk ook op vele wijzen geopenbaard (Hebr. 1:1). We willen er nu enkele aspecten van noemen.

God openbaarde Zich door *theofanieën* (lett.: verschijningen van God). De Heere verscheen aan mensen en aan het volk van Israël. Vaak openbaarde Hij Zijn aanwezigheid middels bepaalde tekenen, bijvoorbeeld met vuur bij de brandende braambos en onder Israël met de wolkkolom (Ex. 3:2; 33:9; Ps. 78:14; 99:7). Dit waren bijzondere tekenen van Gods aanwezigheid, die iets van Zijn heerlijkheid openbaarden.

Ook verscheen *Christus* op bijzondere wijze in het Oude Testament als *de Engel des HEEREN* (Gen. 16:13; 31:11; Ex. 23:20-23; Mal. 3:1). Deze Engel is geen

---

¹⁰J. van Genderen en W.H. Velema, p. 63.